

Prof. Joseph E. Stiglitz

Ekonomide Nobel ödülü bulunan Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Roosevelt Enstitüsü'nde Baş Ekonomisttir. En son çıkan kitabı: The Euro: How a Common Currency Threatens the Future of Europe.

İlliberal duraksama

Eski Sovyet bloğundan birçok ülke hâlâ otoriter liderlerin kontrolü altında.

Bunlara Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin gibi, kendisinden önceki komünist liderlerden daha ikna edici seçimler gerçekleştirmeyi öğrenmiş liderler de dahil. Bu liderler evrensel bir tarih teorisi değil faydacılık temelli bir "illiberal demokrasi" sistemi satıyorlar.

Soğuk savaşın bitişinin çeyrek asır ardından bugün Batı ve Rusya tekrar anlaşmazlık içinde. Fakat bu sefer, en azından tarafların birinde, anlaşmazlık açık bir şekilde ideolojiyle değil jeopolitik güçle ilgili. Batı eski Sovyet ülkelerinde uzun yıllardır iktidarda olan diktatörleri daha hevesli liderlerle değiştiren 'renkli' devrimlere ilişkin coşkusunu gizlemekte zorlanarak farklı birçok yöntemle demokratik hareketleri destekledi. Tabii bu demokratların hepsi söz verdikleri gibi demokratik kalmadılar.

Eski Sovyet bloğundan birçok ülke hala otoriter liderlerin kontrolü altında. Bunlara Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin gibi, kendisinden önceki komünist liderlerden daha ikna edici seçimler gerçekleştirmeyi öğrenmiş liderler de dahil. Bu liderler evrensel bir tarih teorisi değil faydacılık temelli bir "illiberal demokrasi" sistemi satıyorlar. İşleri halletmekte daha verimli olduklarını iddia ediyorlar.

Ulusalçı hissiyatı kabartmak ve muhalif görüşleri bastırmak konusunda kesinlikle öyleler. Fakat uzun vadeli ekonomik büyümeyi beslemek konusunda o kadar verimli olmadılar. Dünyanın en büyük iki süper gücünden biri Rusya'nın GSYH'si şu anda Almanya'nınkinin yüzde 40'ı civarında ve Fransa'nınkinin yüzde 50'sinin biraz üzerinde. Yaşam beklentisinde Honduras ve Kazakistan gibi ülkelerden bile sonra 153. sırada geliyor. Kişi başı gelirden Rusya (satın alma paritesine göre) 73. sırada - eski Sovyetler Birliği'nin orta ve doğu Avrupa'daki ülkelerinden daha aşağıda.

Ahbab-çavuş kapitalizmi

Ülke sanayisizleşmiş durumda. İhracatın büyük bir çoğunluğu doğal kaynaklardan geliyor. 'Normal' bir piya-

Rusya'daki birçok insan ABD Hazine Bakanlığı'nın Washington Mutabakatı'nı ülkelerini zayıflatmak için zorladığına inanıyor. 2006 yılında Institutional Investor tarafından yayınlanan detaylı bir hesapta anlatılan, Rusya'nın geçişine 'yardım' etmek için seçilen Harvard Üniversitesi takımının derin bir yolsuzluğa bulaşmış olduğu gerçeği, bu inançları daha da pekiştirdi.

sa ekonomisine doğru evrimleşemedi fakat kendine has bir ahbap-çavuş kapitalizmine dönüştü.

Evet, Rusya hala nükleer silah gibi bazı alanlarda kendi sikletinin üzerindekiyle aşık atabiliyor. Ve hala Birleşmiş Milletler'de veto yetkisi var. En son ABD'de Demokratik Parti'nin hacklenmesi de batı seçimlerine müdahale edebilecek kadar siber kapasitesi olduğunu gösteriyor.

Bu ihlallerin devam edeceğine inanmak için tonla neden var. ABD Başkanı Donald Trump'ın (Putin'le yakın ilişki içinde olan) kötü Rus karakterleriyle derin bağlantıları düşünüldüğünde, Amerikalılar Rusya'nın ABD'deki muhtemel etkileri konusunda hayli endişeli. Bu konular devam eden soruşturmayla daha da netleşecek.

Demir Perde düştüğünde birçok uzman Rusya'dan ve eski Sovyet ülkelerinden hayli umutlu. 70 yıl süren komünizmin ardından demokratik bir piyasa ekonomisine geçiş kolay olmayacaktı. Fakat yeni çöken sisteme karşılık demokratik pazar kapitalizminin bariz avantajları düşünülünce ekonominin filizleneceği ve vatandaşların seslerini daha da yükseltmek isteyeceği varsayılmıştı.

'Şok terapisi'

Yolunda gitmeyen ne oldu? Varsa şayet suçlanacak biri, kim suçlanmalı? Rusya'nın komünizm sonrası geçişi daha iyi yönetilebilir miydi?

Bu gibi soruları kesin bir şekilde yanıtlayabilmek mümkün değil, tarih tekrar yaşanamaz. Fakat şu anda karşı karşıya olduğumuz durumun kısmen Rusya'nın bu geçişini şekillendiren kusurlu Washington Mutabakatı olduğunu düşünüyorum. Bu mutabakatın etkileri reformcuların, nasıl yapılırsa yapılsın, her şeyden daha öncelikli hale gelen özelleştirmeye ve piyasa ekonomisinin çalışması için gerekli kurumsal yapıya verdiği muazzam önemde ve çıktı ortaya.

15 yıl önce Küreselleşme ve Büyük Hayal Kırıklığı'nı yazdığım da ekonomik reforma bu 'şok terapisi' yaklaşımının kötümser bir başarısızlık olduğunu

söylemiştim. Fakat bu doktrinin savunucuları sabırlı olmak gerektiğini söylediler: Böyle hükümler ancak uzun vadeli bir perspektifle verilebilirdi.

Bugün, komünizmden sonra geçişin başlama-sından yirmi beş yılı aşkın bir süre sonra, bu erken hükümler teyit edilmiş oldu. Bir zamanlar yaratılan özel mülkiyet haklarının hukukun üstünlüğüne dair talebi artıracığına dair iddialar yanlış çıktı. Rusya ve birçok geçiş ülkesi gelişmiş ekonomilerden hiç olmadığı kadar geride kalıyor. Bazı geçiş ülkelerinde GSYH geçişin başlangıcındaki seviyelerinin bile altında.

Rusya'daki birçok insan ABD Hazine Bakanlığı'nın Washington Mutabakatı'nı ülkelerini zayıflatmak için zorladığına inanıyor. 2006 yılında Institutional Investor tarafından yayınlanan detaylı bir hesapta anlatılan, Rusya'nın geçişine 'yardım' etmek için seçilen Harvard Üniversitesi takımının derin bir yolsuzluğa bulaşmış olduğu gerçeği, bu inançları daha da pekiştirdi.

Trump yönetiminin aşırıcılığı

Bence bunun açıklaması daha da fenaydı: En iyi niyetlerle bile olsa kusurlu fikirlerin çok ciddi sonuçları olabilir. Ve Rusya'nın sunduğu kendi-çıkırları için açgözlülük fırsatları bazılarının dayanamayacağı kadar büyüktü. Belli ki Rusya'nın demokratikleşmesi için ferahın paylaşıldığından emin olmak gerekiyordu, bir oligarşi yaratılmasına neden olan politikalara değil.

Batı'nın o zamanki başarısızlığı şu anda insan haklarına ve uluslararası hukuka saygılı demokratik devletler yaratma çabalarını gölgede bırakmamalı. ABD şu anda Trump yönetiminin aşırıcılığının - Müslümanlara seyahat yasağı olsun, bilimi reddeden çevre politikaları veya uluslararası ticaret taahhütlerini görmezden gelmek konusunda tehditler olsun - normalleşmesini engellemeye çalışıyor. Fakat diğer ülkelerin uluslararası hukuku ihlalleri de Rusya'nın Ukrayna'daki eylemleri gibi 'normalleşmemeli'.

